

УДК 342.922:349.6(476)

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.03.04>

Сухоребра Тетяна Іванівна,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри права,
Вінницький торговельно-економічний
Інститут Київського національного
торговельно-економічного університету
ORCID 0000-0003-2927-8738
redkolegia@gmail.com

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Анотація

Метою роботи є дослідження норм адміністративної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства Республіки Білорусь.

Наукова новизна. Розглянуто зміст природоохоронних статей Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення, які були систематизовані та розділені на вісім груп. Показано наявність детальної регламентації адміністративної відповідальності у цій сфері та застосування більш високих штрафних санкцій у порівнянні з КУпАП. Доведено наявність зв'язку між нормами адміністративної відповідальності та положеннями Статуту Великого князівства Литовського, в якому також регламентувалася відповідальність за знищення тварин, птахів, рослин, деяких видів дерев та за підпали природних об'єктів. Досліджено зв'язок норм адміністративної відповідальності білоруського законодавства з радянським природоохоронним законодавством, в якому регламентувалися штрафні санкції за правопорушення щодо тварин, землі, надр та інших природних об'єктів.

Висновки.

1. Проведення систематизації правопорушень, які регламентуються КпАП РБ, дозволило розділити їх на вісім груп, виходячи з пооб'єктного підходу, що дозволило за допомогою розрахунків встановити наявність найбільшого обсягу матеріалу – 29.4 % – у статтях, присвячених охороні тваринного світу.

2. Показано наявність тенденцій наступності норм адміністративної відповідальності Республіки Білорусь за правопорушення у сфері природних об'єктів зі статутами Великого князівства Литовського та радянським законодавством.

3. Компаративний аналіз природоохоронних норм кодифікованих актів Республіки Білорусь та України свідчить про застосування у Республіці Білорусь більш значних розмірів штрафних санкцій у порівнянні з українськими нормами.

Ключові слова: Кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення, природні об'єкти, статут Великого князівства Литовського, адміністративна відповідальність, нормативно-правовий акт, штрафні санкції.

Sukhorebra Tetiana I.,
Candidate of Legal Sciences,
Head of the Department of Law,
Vinnitsia Trade and Economics
Institute of the Kiev National
Trade and Economic University
ORCID 0000-0003-2927-8738
redkolegia@gmail.com

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATIONS OF THE ENVIRONMENTAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF BELARUS

Abstract

The purpose of the article is to research the norms of administrative responsibility for violations of the environmental legislation of the Republic of Belarus.

Scientific novelty. The content of environmental articles of the Code of the Republic of Belarus on administrative offenses, which were systematized and divided into eight groups, is considered. It is shown that there is a detailed regulation of administrative liability in this area and the use of higher penalties in comparison with the Code of the Ukraine on administrative offenses. There is a link between the rules of administrative responsibility and the provisions of the Statute of the Grand Duchy of Lithuania, which also regulated the responsibility for the destruction of animals, birds, plants, certain types of trees and the burning of natural objects. The connection of the norms of administrative responsibility in the Belarusian legislation with the Soviet environmental legislation, which regulated the penalties for offenses against animals, land, subsoil and other natural objects, was researched.

Conclusions.

1. The systematization of offenses regulated by the Code of the Republic of Belarus on administrative offenses, allowed them to be divided into eight groups, based on the object-oriented approach, which allowed using calculations to determine the availability of the largest volume of material - 29.4% - in articles devoted to the protection of the animal world.

2. The presence of continuity tendencies of the administrative responsibility rules in the legislation of Republic of Belarus for violations in the field of natural objects with the Statutes of the Grand Duchy of Lithuania and Soviet legislation is shown.

3. A comparative analyze of the environmental norms in the codified acts of the Republic of Belarus and Ukraine testifies to the application of more significant penalties in the Republic of Belarus compared to Ukrainian norms.

Key words: Code of the Republic of Belarus on administrative offenses, natural objects, Statutes of the Grand Duchy of Lithuania, administrative liability, normative legal act, penal sanctions.

Постановка проблеми дослідження пов'язана з тією обставиною, що правова охорона природи відноситься до одного з найважливіших суспільних завдань, що стоять перед Україною. До числа ефективних засобів запобігання правопорушенням та притягнення до відповідальності винних належить адміністративне законодавство, яке у сфері охорони природи потребує удосконалення та підвищення ефективності. Разом із тим юридична практика доводить необхідність наукового забезпечення законодавчого процесу [7] й удосконалення юридичної освіти шляхом наближення до практичних вимог сучасної юриспруденції [8].

Історичний досвід Республіки Білорусь (далі – РБ), щодо застосування норм адміністративного права потребує свого вивчення з метою забезпечення прав населення у сфері охорони довкілля та протидії правопорушенням. З іншої сторони, на інститут адміністративної відповідальності РБ вплинуло радянське законодавство та положен-

ня Основ адміністративного законодавства СРСР і Союзних республік 1980 р. Ця обставина знайшла відображення в кодексах про адміністративні правопорушення республік колишнього СРСР, що будувалися на єдиному підході до адміністративної відповідальності та системі заходів, які забезпечували охорону, раціональне використання і відновлення природних об'єктів. За період незалежності у Білорусі був накопичений значний досвід протидії правопорушенням та використання норм адміністративного права. Із метою використання позитивного досвіду, накопиченого цією країною, доцільно провести його аналіз, систематизацію та більш детальне вивчення.

Аналіз публікацій показує, що питання адміністративної відповідальності розглядалися в загальнотеоретичних роботах О. С. Колбасова, О. К. Голіченкова, Г. М. Полянської, О. С. Боголюбова, М. М. Бринчука, О. Л. Копиленка, В. В. Петрова, О. М. Краснова, а також дослідженнях білоруських вчених:

Н. С. Мінько, І. П. Манкевича, Т. І. Макарової, В. Я. Лізгаро, С. В. Овсейко, О. В. Лаєвської, І. С. Шахрая та ін. Незважаючи на наявність цих досліджень, сьогодні відсутні комплексні розробки, пов'язані із використанням норм адміністративного права РБ, тому це питання потребує свого подальшого розгляду.

Метою роботи є дослідження норм адміністративної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства Республіки Білорусь.

Виклад основного матеріалу необхідно розпочати з розгляду причин прийняття нормативно-правових актів, що регламентують адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері охорони природи РБ. Природний світ країни представлений багатими різноманітними ресурсами, до числа яких входять ліси, тварини, птахи, рослини й численні представники флори та фауни. Так, різноманітна рослинність займає 93,1 % усієї території країни, ліси складають 1/3 зеленого покриву країни, водяться 76 видів ссавців, найпоширеніші з яких: лось, олень, дикий кабан, вовк, бобр та 300 видів птахів. Одночасно з цим у республіці функціонують багато галузей промисловості: машинобудування, металообробка, хімічна та нафтохімічна, легка і харчова, лісова і деревообробна, виробництво будівельних матеріалів. Цілком зрозуміло, що наявність такої кількості підприємств впливає на стан навколишнього середовища, тому чинне адміністративне право республіки встановлює різні види покарань за правопорушення у цій сфері. Як зазначає Н. А. Карпович, специфікою законодавства РБ є значна кількість джерел правового регулювання екологічних відносин, які мають правостановлюючий характер для усіх сфер суспільних відносин [1]. До їх числа відносяться Конституція, закони, декрети й укази Президента, акти Конституційного Суду, постанови пленумів Верховного Суду, постанови республіканських органів державного управління, локальні нормативно-правові акти, міжнародні договори Республіки Білорусь. При цьому основні поняття та положення законодавства з охорони навколишнього середовища в РБ зосереджені в Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» 1992 р., в якому розглядаються умови припинення або заборони господарської діяльності, що шкід-

ливо впливає на навколишнє середовище, а також відновлення такої діяльності; розміри, способи та терміни відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу; відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну громадян, майну юридичних осіб та майну, що знаходиться у власності держави, за результатами шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Поняття юридичної відповідальності у природоохоронній сфері пройшло декілька етапів свого розвитку. Так, у радянській юридичній науці юридична відповідальність розумілась як обов'язок винної особи терпіти заходи, які до неї застосовані, що виконуються примусово через вчинення правопорушень. У свою чергу, Ю. С. Шемшученко визначає адміністративну відповідальність у сфері охорони навколишнього середовища як застосування адміністративних покарань уповноваженими на те органами до громадян і посадових осіб за порушення норм природоохоронного законодавства [2, с. 73].

Сучасні дослідники акцентують увагу на подвійному характері сутності адміністративної відповідальності: а) широкому, яке передбачає застосування примусових заходів до правопорушників; б) вузькому – покладання обов'язку, який виник через правопорушення. Одночасно з цим, на думку І. В. Гиренко, адміністративна відповідальність у природоохоронній сфері повинна виконувати стимулюючу, **компенсаційну**, превентивну та каральну функцію [3, с. 303].

При виконанні дослідження використовувалася методика О. Л. Копиленка та Б. В. Кіндюка, до складу якої входили розрахунки низки кількісних показників: сума знаків, загальна кількість глав, статей [4]. У своєму систематизованому вигляді норми адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи знайшли відображення у Кодексі Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення (далі – КпАП РБ) від 17 грудня 2002 р. Аналіз змісту цього документа показує, що він складається з 4 розділів, 25 глав, 539 статей, які налічують 522970 зн. Із метою порівняння вкажемо, що КУпАП складається з 5 розділів, 33 глав, 330 статей та включає 751875 зн., тобто – є значно більшим за своїм обсягом у 1,4 рази у порівнянні з білоруським актом, при цьому загальна кількість статей у КпАП РБ перевищує їх число в КУпАП (Табл. 1).

Таблиця 1

Основні кількісні показники КпАП РБ та КУпАП

Назва кодифікованого акта	Загальна кількість			
	знаків	розділів	глав	ста- тей
Кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення	522970	4	25	539
Кодекс України про адміністративні правопорушення	751875	5	33	330

Питанням адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи Республіки Білорусь присвячена Глава 15 «Адміністративні правопорушення проти екологічної безпеки, навколишнього середовища і порядку природокористування», яка складається з 64 статей, налічує 38 113 зн., що становить 7,3 % від загальної кількості текстового матеріалу. При цьому адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері охорони природи в Україні знайшли своє відображення в Главі 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» КУпАП, до якої входять 69 статей, що становить 52670 зн. чи 7 %. Тобто, у двох актах зафіксована приблизно однакова відносна величина обсягу змісту природоохоронних статей.

Розгляд змісту Глави 15 показує можливість систематизації її норм залежно від видів об'єктів, що охороняються державою. На цій основі виділено такі групи: 1) загальні вимоги; 2) поведження з відходами; 3) земля; 4) надра; 5) тваринний світ; 6) рослинний світ, ліси; 7) водні об'єкти; 8) атмосферне повітря і озоновий шар.

До 2002 р. у Республіці Білорусь для нарахування штрафних санкцій застосовувалася базова величина, яка розраховувалася у кратності до мінімальної зарплати. Сьогодні базова величина (б.в.) впливає на кількісні показники більш ніж 200 нормативних актів Білорусі та за станом на 1 січня 2019 р. становить 25,5 білоруських руб., що співвідноситься з долларом – 1 базова величина = 12 дол. США. У свою чергу, в Україні еквівалентом розрахунку штрафних санкцій є відсоток неоподаткованого мінімуму доходів громадян, який становить на 1 січня 2019 р – 960,5 грн (36,74 дол. США).

Розгляд першої групи – загальні вимоги – знайшов відображення у КпАП РБ і включає порушення вимог технічних нормативів, порушення екологічної безпеки, реалізації проектних рішень (ст. 15.1 – 15.3) та ін. Такі правопорушення тягнуть за собою накладення штрафу від 20 б.в. або 240 дол., а на юридичних осіб – до 500 б.в., або 6000 дол. На відмінну від цих положень у Главі 7 КУпАП відсутні загальні вимоги стосовно адміністративних правопорушень у сфері охорони природи, що є недоліком українського акта.

Друга група адміністративних правопорушень міститься у ст. 15.4 і 15.63, які встановлюють адміністративну відповідальність за порушення правил безпеки при поводженні із відходами, небезпечними речовинами та невиконання законодавства з їх знешкодження. За такі правопорушення у білоруському акті передбачено штрафні санкції від 10 до 50 б.в., які накладаються на фізичну особу та від 50 до 1000 б.в. на юридичну, що складає суму, яка коливається від 240 до 12000 доларів США. У КУпАП встановлена відповідальність за порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення; порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів та ін. Згідно з цими статтями встановлювалася відповідальність у вигляді штрафу на громадян від 1 до 100 неоподаткованих мінімумів громадян, що складає 960,5 – 96050 грн чи 36,74 – 3674 дол. США, на посадових осіб від 3 до 200 неоподаткованих мінімумів громадян, що складає 2881,5 – 192100 грн чи 110,22 – 7348 дол. США. Таким

чином, штрафні санкції які встановлені у білоруському законодавстві, значно вищі ніж ті, що застосовуються за аналогічні правопорушення в Україні, доказом чого є співвідношення максимальних санкцій білоруської та української, яка складає 1.63.

Третя група правопорушень стосується земельних об'єктів та включає: порушення порядку використання, псування, консервації земельних угідь (ст. 15.10), самовільний відступ від схем проектів (ст. 15.12), знищення межових знаків (ст. 15.13), самовільне здійснення пошукових робіт (ст. 15.14), порядок виконання геодезичних робіт (ст. 15.16), що тягне за собою різні суми штрафів, які коливаються від 25 до 500 б.в., що у доларовому еквіваленті становить від 300 до 6000 дол. США.

Правопорушення, пов'язані зі знищенням або пошкодженням межових знаків, мають у юридичній науці давню історію, пов'язану з положеннями статутів Великого князівства Литовського (далі – статuti ВКЛ). Так, арт. 8 «Якби хто кому зіпсував кордон або межу» Розділу VIII «Про земельні суди, про кордони і межі, про копи» встановлювалося, що за псування меж володінь шляхтича, їх знищення, вирубування, підпал порушник мусив заплатити 12 рублів грошей, а за перорання такої межі – 3 рублі грошей та штраф такого самого розміру. Правова охорона землі в білоруському законодавстві пов'язана з радянським періодом, коли першим нормативно-правовим актом більшовицької влади був Декрет «Про землю», прийнятий на II Всеросійському з'їзді Рад робітничих і солдатських депутатів 25–27 жовтня (7–9 листопада) 1917 р., на підставі якого було визначено нові принципи землеволодіння, землекористування, охорони землі та юридичної відповідальності в цій сфері.

Четверта група правопорушень відноситься до надр з причини того, що в надрах РБ виявлені родовища, що представляють близько 30 видів мінеральної сировини. До стратегічно важливих ресурсів з точки зору економіки країни відносять калійні і кам'яні солі, нафту, цементну сировину, будівельні матеріали, підземні прісні та мінеральні води. Історія використання норм адміністративної відповідальності у сфері охорони надр РБ пов'язана з радянським законодавством, яке передбачало накладання штраф-

них санкцій на правопорушників у цій сфері. Так, 9 листопада 1927 р. ЦВК і РНК СРСР затвердили Гірничий Статут Союзу РСР, в якому ставилося завдання перед урядами союзних республік видати відповідні закони. До їх змісту мали бути включені питання врегулювання організації та діяльності установ, які видають надрами і здійснюють гірничо-промисловий нагляд, та встановити норми відповідальності за правопорушення у цій сфері. На сьогодні КпАП РБ передбачає відповідальність за: знищення або пошкодження геодезичних пунктів і маркшейдерських знаків та спостережних режимних свердловин (ст. 15.17); порушення вимог щодо використання надр (ст. 15.18); невиконання вимог щодо забезпечення безпеки гірничих виробок, які консервуються або ліквідуються (ст. 15.19); порушення правил охорони надр (ст. 15.20). Своєю чергою, КУпАП також встановлює відповідальність за правопорушення, пов'язані з надрами, які регламентуються у ст. 57, 58, встановлюючи штрафні санкції для фізичних осіб розміром від 100 до 600, а для посадових осіб від 30 до 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

П'ята група встановлює відповідальність за правопорушення, пов'язані з тваринним світом. Так, за даними В. Я. Лізгаро, на території РБ зникло 20 видів наземних хребетних тварин. Серед них – два вимерлих види: тур та тарпан, а також відзначено зникнення соболя, лані та ін. [5]. З цієї причини до КпАП РБ увійшли статті, в яких встановлюються штрафи за порушення вимог щодо охорони та використання диких тварин, які включені до Червоної книги Республіки Білорусь, місць їх проживання (ст. 15.8); порушення вимог законодавства про охорону і використання тваринного світу (ст. 15.32); незаконне вивезення з Республіки Білорусь або ввезення до неї диких тварин і дикорослих рослин (ст. 15.33); порушення правил рибальського господарства (ст. 15.35); незаконне виготовлення або збут знарядь добування риби та інших водних тварин (ст. 15.36); порушення правил ведення мисливського господарства і полювання (ст. 15.37); порушення ветеринарних правил (ст. 15.38).

У КУпАП також регламентуються відповідальність за правопорушення у сфері охорони тваринного світу, що дає змогу провести порівняльний аналіз близьких за змістом

норм двох кодифікованих актів. Наприклад, ст. 15.35 КпАП РБ за порушення правил ведення рибальського господарства та рибальства, добування інших водних тварин передбачає накладання штрафів на індивідуального підприємця – від п'ятдесяти до двохсот базових величин, на юридичну особу – від п'ятисот до тисячі базових величин. У свою чергу, ст. 85 КУпАП за порушення правил рибальства встановлює штраф на громадян від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Тобто, за порушення адміністративного законодавства у сфері рибоохорони в РБ максимум становить 12000 дол. США, а в Україні 1835.61 дол. США. Особливістю українського законодавства, пов'язаного з цією сферою, є наявність ЗУ «Про захист тварин від жорстокого поводження» 2006 р., в якому обмежуються жорстке поводження з домашніми мисливськими, безпритульними, сільськогосподарськими тваринами. В змісті даного акта встановлюються заборони стосовно полювання із використанням отрути, вибухових речовин, проведення експериментів над тваринами, пропаганди жорстокого поводження. Таким чином, українське законодавство відрізняється більш гуманним характером протидії жорсткому поводженню з тваринами у порівнянні з білоруським.

Шоста група правопорушень пов'язана з рослинним світом і лісами, які посідають основне місце в природоохоронній сфері цієї країни. На зміст норм, зафіксованих у білоруському законодавстві, вплинули дві обставини. По-перше, Республіка Білорусь постановою Верховної Ради від 10 червня 1993 р. ратифікувала Конвенцію про біологічне розмаїття. В документі вказується про обов'язок зберігати біологічну та ландшафтну різноманітність (ст. 9), регламентується діяльність місцевих, виконавчих та розпорядчих органів (ст. 14), обмеження діяльності, яка має шкідливий вплив на рослинний світ (ст. 38). По-друге, у Білорусі було прийнято значну кількість підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на охорону рослинного світу. До їх числа відноситься Постанова Ради Міністрів Республіки Білорусь від 2 листопада 1998 р. «Про заходи щодо посилення контролю за промисловою заготівлею, закупівлями і реалізацією дикоростучої продукції

та впорядкування цих видів діяльності», в якій встановлюється адміністративна відповідальність за придбання юридичними і фізичними особами підприємцями у населення дикорослих рослин, ягід, грибів у встановлених обсягах з метою промислової переробки або реалізації. Іншим документом є Декрет Президента Республіки Білорусь від 14 липня 2003 р. «Про ліцензування окремих видів діяльності», згідно з яким регламентується діяльність, пов'язана із використанням природних ресурсів, та встановлюється відповідальність за неотримання відповідних дозволів. До змісту КпАП РБ увійшли норми відповідальності за порушення вимог щодо охорони дикорослих рослин, що відносяться до видів, включених до Червоної книги Республіки Білорусь, місць їх проживання і зростання (ст. 15.8), розведення багать у заборонених місцях (ст. 15.58); порушення порядку використання лісового фонду, заготівлі та вивезення деревини, заготівлі живиці (ст. 15.21); незаконне знищення, вилучення або пошкодження дерев і чагарників чи іншої рослинності (ст. 15.22); порушення правил лісокористування (ст. 15.23); порушення правил використання земельних ділянок лісового фонду (ст. 15.24); пошкодження сінокосів або пасовищних угідь (ст. 15.25); порушення правил заготівлі, збору або закупівлі грибів, інших дикорослих рослин або їх частин (ст. 15.26); порушення вимог пожежної безпеки в лісах або на торфовищах (ст. 15.29) та ін. Інтерес викликає та обставина, що норми білоруського законодавства, пов'язані з адміністративною відповідальністю за порушення вимог пожежної безпеки в лісах або на торфовищах, мають давню історію. Так, в арт. 17 «Про пожежі у пуші» Розділу Х «Про лови, про пушу і про дерево бортне» Статуту ВКЛ 1566 р. за умисний або випадковий підпал лісів встановлювалася міра покарання у вигляді смертної кари. У свою чергу, Статут ВКЛ 1588 р. згідно з арт. 17 Розділу Х «Про пуші, про лови, про дерево бортне, про озера і сіножаті» пом'якшив санкції цієї статті та встановив необхідність компенсації збитків, нанесених власникам природних об'єктів.

Сьома група присвячена правопорушенням у водній сфері з причини того, що у РБ – 11 тисяч озер, значна кількість боліт, 20800 річок. До змісту кодифікованого акта увійшли норми, згідно з якими передбаче-

на адміністративна відповідальність за забруднення або засмічення вод (ст. 15.51), яка тягне за собою накладання штрафу на індивідуального підприємця – до ста базових величин, а на юридичну особу – до п'ятисот базових величин. Наступна ст. 15.52 передбачає відповідальність за порушення правил водокористування у вигляді накладення штрафу в розмірі на індивідуального підприємця – від десяти до ста базових величин, а на юридичну особу – до трьохсот базових величин. У свою чергу, ст. 15.53 регламентує порушення правил експлуатації водогосподарських споруд та пристроїв, що тягне за собою накладання штрафу на індивідуального підприємця – від двадцяти п'яти до ста базових величин, а на юридичну особу – від тридцяти до п'ятисот базових величин. Ст. 15.54 регламентує відповідальність за пошкодження водогосподарських споруд та пристроїв або самовільне підключення до них. Розмір штрафних санкцій становить на індивідуального підприємця – від двадцяти до ста базових величин, а на юридичну особу – до п'ятисот базових величин. Тобто, максимальна санкція становить 6000 дол. США. Адміністративна відповідальність у цій сфері має рису наступності з причини того, що 17 травня 1937 р. ЦВК і РНК СРСР прийняли сумісну постанову «Про санітарну охорону водопроводів і джерел водопостачання». Згідно з п. 1 цієї постанови у кожному населеному пункті Союзу РСР, в якому є або будується водопровід, необхідно передбачити відповідальність за пошкодження та порушення правил експлуатації таких об'єктів.

Питання, пов'язані з водними ресурсами, знайшли своє відображення в КУпАП, де ст. 59. регламентує відповідальність за порушення правил охорони водних ресурсів, які тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У свою чергу, ст. 60 встановлює відповідальність за порушення правил водокористування у вигляді накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. На додаток до цього ст. 61 передбачає відповідальність за пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації

у вигляді штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Тобто, максимальна штрафна санкція за правопорушення, пов'язані з водними об'єктами, дорівнює восьми неоподатковуваним мінімумам доходів громадян, що становить 7684 грн. чи 292,42 дол. США.

Восьма група регламентує відповідальність за правопорушення у сфері охорони атмосферного повітря та озонового шару. До їх числа відноситься ст. 15.48, в якій вказується про необхідність виконання вимог щодо оснащення газоочисних установок та систем контролю за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Відповідні порушення тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі від двох до двадцяти базових величин, на індивідуального підприємця – до п'ятдесяти базових величин, а на юридичну особу – до двохсот базових величин. У свою чергу, ст. 15.49 за невиконання вимог щодо оснащення газоочисних установок передбачає штраф у розмірі до двадцяти базових величин, на індивідуального підприємця – до сімдесяти базових величин, а на юридичну особу – до трьохсот базових величин. Інше положення ст. 15.62 – за порушення законодавства про охорону озонового шару встановлює штрафні санкції для індивідуального підприємця – від двадцяти до ста базових величин, а на юридичну особу – до п'ятисот базових величин. Таким чином, за правопорушення у сфері охорони атмосферного повітря максимальне значення штрафної санкції становить п'ятсот базових величин – 6000 дол. США. Питання, пов'язані з атмосферним повітрям, знайшли відображення в КУпАП та регламентуються ст. 79, яка встановлює адміністративну відповідальність за недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря при введенні в експлуатацію й експлуатації підприємств і споруд, що тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 7684 грн чи 293.7 дол. США.

Із метою кількісної оцінки положень КпАП РБ, які регламентують адміністративну відповідальність у сфері охорони природи, були виконані їх розрахунки згідно з кожним із восьми видів об'єктів (Табл. 2).

Таблиця 2

Кількісні показники природних об'єктів Глави 15 КпАП РБ

№	Положення та види природних об'єктів	статті	загальна кількість знаків	%
1	загальні вимоги	15.1 - 15.3, 15.60, 15.61, 15.64	3237	8,6
2	поводження з відходами	15.4, 15.5, 15.6, 15.63	2368	6,3
3	земля	15.11 - 15.16	2089	6,1
4	надра	15.17 - 15.20	1966	5,1
5	тваринний світ	15.8, 15.32 - 15.40	9657	29,4
6	рослинний світ, ліси	15.7, 15.21-15.31, 15.55, 15.56, 15.57, 15.58	8642	26,1
7	водні об'єкти	15.51 - 15.54	3575	9,4
8	атмосферне повітря і озоновий шар	15.48 - 15.50, 15.62	2231	6

У цілому найбільша кількість знаків – 9657 зн. чи 29.4 % від загального обсягу цієї глави, припадає на статті, пов'язані із тваринним світом. На другому місці – положення, в яких регламентується адміністративна відповідальність у сфері рослинного світу та лісів – 8642 зн. чи 26.1 %, а найменша увага – 1966 зн. чи 5.1 % приділена питанням адміністративної відповідальності у сфері охорони надр.

Розгляд змісту кодифікованого акта свідчить, що в ньому не знайшла відображення адміністративна відповідальність за нові види злочинів, пов'язаних із генною інженерією, використанням модифікованих засобів впливу на тваринний та рослинний світ та ін. Як вказує Т. І. Макарова, одним із шляхів виходу з такої ситуації та засобом подолання недоліків законодавства є використання принципу аналогії права, що дозволяє забезпечити відповідальність правопорушників згідно з чинним законодавством [6].

Розгляд штрафних санкцій, передбачених у Главі 15, показує, що проведена їх систематизація та виділені такі градації штрафів: 5, 10, 20, 25, 35, 40, 50, 500, 1000 б.в., кількість яких значно більша, ніж у КУпАП.

Черговим етапом досліджень є розгляд складу адміністративних правопорушень, що регламентуються кодифікованими актами Республіки Білорусь у сфері охорони природи. Розгляд змісту Кодексу Республіки Білорусь про землю, Водного кодексу Республіки Білорусь, Кодексу Республіки Білорусь про

надра показує відсутність у них конкретизації складів адміністративних правопорушень та бланкетний характер цих норм.

Такий підхід відрізняється від доктрини, використаної у кодифікованих актах України, у зміст яких входять ознаки адміністративних порушень. Наприклад, у Земельному кодексі України ст. 211 до числа правопорушень відносить самовільне зайняття земельних ділянок; псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами; невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням; знищення межових знаків та ін. Погоджуючись із висновком науковців про те, що в Україні саме парламентарії є головним за кількістю внесених законопроектів суб'єктом права законодавчої ініціативи і, відповідно, частка прийнятих законів України, розроблених народними депутатами, також є найбільшою в порівнянні з іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи [9, с. 61], вважаємо, що розроблені народними депутатами України зміни до природоохоронного законодавства мають більше шансів бути ухваленими якнайшвидше.

За результатами проведеної роботи можна зробити такі **висновки**.

1. Проведення систематизації правопорушень, які регламентуються КпАП РБ, дозволило розділити їх на вісім груп, виходячи

з пооб'єктного підходу, що дозволило за допомогою розрахунків встановити наявність найбільшого обсягу матеріалу – 29.4% – у статтях, присвячених охороні тваринного світу.

2. Показано наявність тенденцій наступності норм адміністративної відповідальності Республіки Білорусь за правопорушення у сфері природних об'єктів зі статутами Великого князівства Литовського та радянським законодавством.

3. Компаративний аналіз природоохоронних норм кодифікованих актів Республіки Білорусь та України свідчить про застосування у Республіці Білорусь більш значних розмірів штрафних санкцій у порівнянні з українськими нормами.

Список використаних джерел:

1. Карпович Н. А. Нормативный правовой акт как источник экологического права Республики Беларусь. *Белорусский государственный университет. Право и демократия*. 2007. № 18. С. 71–86.

2. Шемшученко Ю. С., Погорілко В. Ф. Адміністративно-правова охорона природи Української РСР. Київ : Наук. думка, 1973. 128 с.

3. Гиренко І. В. Правова охорона рослинного світу України: сучасна парадигма : Монографія / за заг. ред. В. І. Семчика. К. : НУБіП України, 2015. 433 с.

4. Копиленко О. Л., Кіндюк Б. В. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 4–12.

5. Лизгаро В. Я. Правовая охрана редких видов животных и растений. *Весті НАН Белорусі*. (Сер. гуманіт. наук). 2005. № 1. С. 21–28.

6. Макарова Т. И. Дефекты экологического права: постановка проблемы. *Право в современном белорусском обществе*. Минск, 2011. № 7. С. 402–408.

7. Копиленко О., Мурашин Г. Деякі методологічні аспекти наукового забезпечення законодавчого процесу. *Вісник Академії правових наук*. 2003. № 2–3. С. 132–142.

8. Журавський В., Копиленко О. Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями

вдосконалення. *Право України*. 2004. № 11. С. 3–6.

9. Мишак І. М. Конституційно-правові аспекти реалізації народними депутатами України права законодавчої ініціативи. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2011. № 3. С. 56–61.

References:

1. Karpovych, N. A. (2007). Normatyvnyi pravovoi akt kak istochnyk ekolohycheskoho prava Respublyky Belarus. *Belorusskiy gosudarstvennyi unyversytet. Pravo y demokratyia*, 18, 71–86 [in Russian].

2. Shemshuchenko, Yu. S., Pohorilko, V. F. (1973). *Administratyvno-pravova okhorona pryrody Ukrainskoi RSR*. Kyiv : Nauk. dumka [in Ukrainian].

3. Hyrenko, I. V. (2015). *Pravova okhorona roslynnoho svitu Ukrainy: suchasna paradyhma / za zah. red. V. I. Semchuka*. K. : NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].

4. Kopylenko, O. L., Kindiuk, B. V. (2016). Teoretychni zasady vykorystannia kilkisnykh pokaznykiv u doslidzhenniakh pamiatok prava. *Yurydychna Ukraina*, 7–8, 4–12 [in Ukrainian].

5. Lyzgharo, V. Ya. (2005). Pravovaia okhrana redkykh vydov zhyvotnykh i rastenyi. *Vesti NAN Belarusi*. (Ser. humanit. navuk), 1, 21–28 [in Belarusian].

6. Makarova, T. I. (2011). Defekty ekolohycheskoho prava: postanovka problemy. *Pravo v sovremennom belorusskom obshchestve*, 7, 402–408 [in Russian].

7. Kopylenko, O., Murashyn, H. (2003). Deiaiki metodolohichni aspekty naukovooho zabezpechennia zakonodavchoho protsesu. *Visnyk Akademii pravovykh nauk*, 2–3, 132–142 [in Ukrainian].

8. Zhuravskiy, V., Kopylenko, O. (2004). Yurydychna osvita v Ukraini: suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia. *Pravo Ukrainy*, 11, 3–6 [in Ukrainian].

9. Myshchak, I. (2011). Konstytutsiino-pravovi aspekty realizatsii narodnymy deputatamy Ukrainy prava zakonodavchoi initsiatyvy. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, 56–61 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24 травня 2019 р.